

În primăvara anului 1981, am efectuat, în câteva localități din Maramureș, investigații referitoare la cunoștințele populare despre animale (nomenclatură, obiceiuri, medicină populară). Cercetarea realizată de noi a fost făcută cu sprijinul conducerii Muzeului județean din Baia Mare, căreia îi mulțumim și cu acest prilej.

Descrierea zonei cercetate

În vederea realizării unor cercetări etnozologice au fost întreprinse investigații în următoarele localități: sat Săpînța, sat Tisa (com. Bocicoi), com. Băsești, satele Hideaga și Mogosești (com. Satulung).

Localitățile cercetate se află situate în diferite zone de relief (montană, colinară, depresionară), ceea ce determină o mare varietate a naturii locurilor și a cunoștințelor sătenilor despre natură.

Metoda de lucru

În scopul obținerii unor date exacte asupra anumitor elemente naturale — în cazul nostru, animale din fauna spontană — s-au purtat discuții cu un număr de 14 locuitori din mediul rural, în majoritate vîrstnici. Întrebările noastre s-au formulat în mare parte în conformitate cu chestionarul etnozologic elaborat de dr. doc. Mihai Băcescu. Pentru recunoașterea animalelor asupra cărora ne-am îndreptat atenția, sătenilor li s-au prezentat insectare, albume cu desene colorate, fotografii.

Cercetătorul a avut grijă să evite utilizarea unei nomenclaturi populare proprii, pentru a nu influența subiectul chestionat.

Rezultatele cercetării

Din cele 5 localități în care am efectuat cercetarea etnozologică, au fost obținute un număr de 36 denumiri de animale, din care 17 pentru nevertebrate (crustacee, miriapode, insecte) și 19 pentru animale vertebrate (pești, batracieni, reptile, păsări, mamifere). În tabelul de la pagina următoare sînt înscrise rezultatele studiului efectuat de noi, în ceea ce privește nomenclatura populară.

Cunoștințe generale despre animale, elemente de zooterapie

Pentru a putea evalua cunoștințele localnicilor maramureșeni investigați despre animale, au fost puse întrebări legate de locul de trai, raporturile cu omul (dăunător, folositor), utilitatea în terapeutică populară ș.a.

Astfel, despre gale se știa că apar pe frunze, „ca o boală”, spunîndu-li-se „boabe” sau „gogoășe”. Sătenii cunoșteau cîte un element caracteristic pentru fiecare animal: călăturoiul (*Gamarus*) „mere lăturiș”; broscioiul verde (*Hyla*) stă pe frunze. Nevisca (*Mustella*) mușcă vitele de uger. Sînt și „muște rele” care înțepă ugerul și-l inflamează. Ghezurele (*Meles meles*) trăiește în vizuină („ponor”); buha, umblă noaptea; sita-

Nr. crt.	Denumirea populară curentă	Denumirea științifică	Denumirea locală	Localitatea
1.	Melci de apă	—	scoici	Săpînța
2.	Melci de uscat	—	melci	—, —
3.	Lătăuș	Gammarus sp.	călăturoi	—, —
4.	Paianjeni	Aranee	panjani	—, —
5.	Libelule	Odonate	muște de apă, ciobici	Băsești
6.	Coropișniță	Gryllotalpa gryllotalpa	coropischiță	—, —
7.	Urechelniță	Forficula auricularia	ulicherniță	Săpînța
8.	—, —	—, — —, —	urechiușă	Băsești
9.	Boul Domnului	Pyrrhocoris apterus	stelniță	—, —
10.	Bondar	Bombus agrorum	bumbărel	—, —
11.	—, —	Bombus pratorum	găun	—, —
12.	Buburuză	Coccinella septempunctata	paparuză	Săpînța
13.	Croitore mare	Lucanus cervus	boul lui D-zeu	—, —
14.	Cărăbuș de mai	Melolontha melolontha	giza de mai, bongoi de mai	Săpînța
15.	Cărăbuș de mai	Melolontha melolontha larva	codat	Băsești
16.	Croitore mic	Cerambyx cerdo	bongoi	—, —
17.	Musca de cal	Gastrophyllus equi	muscă căiască	—, —
18.	Știucă	Esox lucius	lostote	Săpînța
19.	Zglăvoc	Cottus gobio	băbeți	—, —
20.	Salamandă	Salamandra salamandra	zalomizdra	—, —
21.	Brotac	Hyla arborea	broscoi verde	—, —
22.	Șarpe de casă	Natrix natrix	verme	—, —
23.	—, — —, —	—, — —, —	gîndac	Hideaga
24.	Gușter	Lacerta viridis	șopîrca vacii	Săpînța
25.	Șopîrlă	Lacerta agilis	șopîrca de cîmp	—, —
26.	Ceară cenușie	Coleus	cioară ceucă	Băsești
27.	Coțofană	Pica pica	sarcă	—, —
28.	Gaiță	Garrulus glandarius	zaică	—, —
29.	Cucuvea	Athene noctua	cioaie	—, —
30.	Pitulicea verde mică	Phylloscopus collybita	suitoare	—, —
31.	Potîrniche	Perdix perdix	fugăi	—, —
32.	Pîrș de alun	Muscardinus avellanarius	alunari	Săpînța
33.	Nevăstuică	Mustella mustella	nevisca	Băsești
34.	Dihor	Putorius putorius	ghihor	Săpînța
35.	Cîrțiță	Talpa europaea	gozu	Băsești
36.	Viezure	Meles meles	ghezure	—, —

rii, vin toamna pe cîmp; zaica (Garrulus) mănîncă cireșe, mălai (porumb); pițigoii (Parus) se hrănește cu „viermii” de pe pomi.

Se cunosc diferite leacuri în care sînt utilizate animale sau produse de proveniență animală. Astfel, pentru calul cu „albeață” la ochi, se freacă ochiul cu broasca verde (Hyla) vie și ochiul se vindecă. Pentru tratarea tuberculozei la om se utiliza „unsoarea” de șarpe și cea de viezure, introduse în stare topită, în mîncare. Tot pentru aceeași boală se recomanda consumarea, timp de o jumătate de an, a zerului de jintiță, puțin acrit (Pop Dumitru a lui Oan,

77 de ani, sat Băsești). Pentru inflamații ale picioarelor (la om) se aplică comprese cu „bălmojel” — un aluat moale obținut din albuș de ou cu făină. Moima (furunculul) se trata cu piele de șoarece proaspătă, aplicată pe zona inflamată (Pogacrași Paul, sat Hideaga). În bronșită, în special la copii, se fac aplicații pe piept cu cîrpe de bumbac înmuiate în lapte dulce, călduț. Tusea convulsivă se trata cu lapte de capră în care se adăuga „unsoare de gîscă”. Durerile abdominale se tratau prin aplicarea în zona dureroasă a unor „cîrpe” unse cu balebă proaspătă de vacă, cu care se înfășoară bolnavul trebuind să doarmă

noaptea. Petele de pecingine se ung cu smântână și piatră vînată (Buie Iuliana, 75 ani, com. Satulung, satul Mogosești nr. 107, Buia Rica, 58 ani).

Sătenii cunoșteau multe remedii ale bolilor animalelor domestice, precum și procedee menite să sporească producția de lapte. Astfel, pentru dezinflamarea ugerului vacilor, acesta se ungea cu lut galben și oțet. Pentru vita „înfocată” și obosită se „slobozea” sînge de la coadă și ureche. Vitelor umflate în urma consumării de luher (trifoi) li se dădea să bea lapte de var.

Concluzii

Studiul de teren al cunoștințelor de etnozologie și etnoiatrie maramureșeană a scos la iveală numeroase elemente noi. Unele denumiri populare sînt citate pentru prima dată în nomenclatura populară cunoscută (ex. călăturoi, pentru *Gammarus*, gozu pentru cîrțiță, musca căiască pentru *Gastrophyllus equi*).

Datele de etnoiatrie umană și veterinară în care sînt implicate animale sau produse de origine animală sînt impor-

tante prin originalitatea lor. În etnoiatria românească, zooterapia era mult mai puțin răspîndită decît fitoterapia, iar cercetările în acest domeniu așteaptă completări.

Menționăm, de asemenea, faptul că în ultimele decenii, în Maramureș nu au fost efectuate cercetări etnozologice. Considerăm că această parte a țării, păstrătoare a celor mai frumoase tradiții de viață și creație românească, constituie un valoros teritoriu de cercetare a naturii și a reflectării ei în conștiința oamenilor.

BIBLIOGRAFIE

- Băcescu C. Mihai — *Păsările în nomenclatura și viața poporului român*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București 1961.
- Lustun Laurențiu, Rădulescu Ion, Voican Vasile — *Dicționar piscicol*, Editura „Ceres”, București, 1978.
- Marian S. Florian — *Insectele în vorba, credințele și obiceiurile românilor*, București, 1903.
- Rietschel P., Lotz R., Merkel F.W., Modes R., Hanke W. — *Lumea animalelor*, după Brehm (traducere) Editura Științifică, 1964.
- Vasilii George — *Peștii apelor noastre*, Editura Științifică, București, 1959.

RÉSUMÉ

Au printemps de 1981, l'auteur de l'article a entrepris une étude ethnozologique dans 5 localités du département du Maramureș afin de consigner les connaissances populaires sur les animaux (nomenclature, coutumes, médecine populaire).

A la suite de l'investigation, ont été obtenues 36 dénominations d'animaux dont 17 pour les

invertébrés (crustacés, myriapodes, insectes) et 19 pour les animaux vertébrés (poissons, batraciens, reptiles, oiseaux, mammifères).

Certaines dénominations populaires sont citées pour la première fois dans la nomenclature populaire connue (par exemple pour *Gammarus*: „călăturar”; pour *Gastrophyllus equi*: „musca călătore” (mouche voyageuse).